

Список використаної літератури

1. Баранова Н.М. Естетична своєрідність національно-культурної традиції / Н.М. Баранова // Практична філософія. – 2004. – № 2. – С. 206-212.
2. Бойко Н.В. Моральнісний критерій оцінки сучасних явищ художньої дійсності / Н.В. Бойко // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої літератури: зб. наук. праць. – К.: Міленіум, 2003. – Вип. XI, Ч.1. – С. 199 -204.
3. Идеал эстетический // Краткий словарь по эстетике / под ред. М.Ф. Овсянникова. – М. : Просвещение, 1983. – С. 45-47.
4. Идеал // Философский словарь / авт.-сост. И.В. Андрущенко, О.А. Вусатюк, С.В. Линецький, А.В. Шуба. – К.: А.С.К., 2006. – С. 308-310.
5. Кримський С. Національні архетипи / С. Кримський // Мала енциклопедія етнодержавознавства / Ю.І. Римаренко (відп. ред.) та ін. – К.: Довіра: Генеза, 1996. – С. 114-116.
6. Україна: повна енциклопедія / авт.-упор. В.М. Скляренко, Т.В. Іолева, В.В. Мирошнікова та ін. ; худож.-оформл. Л.Д. Киркач-Осипова. – Харків: Фоліо, 2006. – 463 с.
7. Маляренко В. «Суд Води» Кам'яної Могили як перший відомий у світі судовий процес / В. Маляренко // Історія. Філософія. Релігієзнавство. – 2008. – № 1. – С. 60-63.
8. Українська графіка XI - початку XX ст.: альбом / авт.-упор. А.О. В'юник. – К.: Мистецтво, 1994. – 328 с. : іл..
9. Щербаківський В.М. Українське мистецтво: вибрані неопубліковані праці / В. Щербаківський. – К. : Либідь, 1995. – 288 с.
10. Історія України: універсальний ілюстрований довідник / авт.-упоряд. В.К. Губарев. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. – 576 с., 8 арк. іл.: іл.
11. Донченко О. Архетипи соціального життя і політика (Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення): моногр. / О. Донченко, Ю. Романенко. – К. : Либідь, 2001. – 334 с.
12. Стражний А.С. Украинский менталитет. Иллюзии-мифы-реальность / А. Стражний. – К.: Изд-во Подолина, 2008. – 384 с. : ил.
Стаття надійшла до редакції 5.09.2011

O. P. Polishchuk

THE UKRAINIAN ART CULTURE IN THE PERIOD BETWEEN MILLENNIUMS: THE PROBLEMS AND THE PERSPECTIVES OF THE DEVELOPMENT

The article is devoted to the problem of the main feature of the Ukraine national character. And also it is considered the domination of beauty's ideal is in national tradition. The development aesthetical sensitizm is its coursers but not sentimentalizm as the feature of the Ukraine national character.

Key words: *national character, nationally-cultural tradition, beauty's ideal, aesthetizm, aesthetical sensitizm.*

УДК 845:12

С. В. Янковський

МІФ І СПІЛЬНОТА

В соціальних дискурсах міф позначає складову національної та соціально-культурної ідентичності, в соціальній антропології виконує операційно-оціночну функцію, яка втілює відмінні від дійсності преференції, переваги, сподівання, прагнення, бажання, в історії розглядається як протилежність достовірному

викладенню подій.

Ключові слова: символічний обмін, міф, цивілізаційна міфологія, поетична міфологія, міфологічний символізм, цивілізаційна міфологія.

Популярність гобітів толкієнвської міфології, Гарі Поттера, «Зоряного треку», «Зоряних війн», народження зоряної Одисеї тощо засвідчують факт зворушення межі раціонального й міфологічного в цивілізації сучасного світу. Репрезентація новітньої міфології відбувається під впливом знання і техніки. Імовірно, що ми маємо справу не тільки з технологічними революціями, а й з їх наслідками. Тому **актуальності набувають** методології вивчення комунікаційних і інформаційних перетворень на рівні символічного обміну. Вони компенсують універсалізм технократичного та антропоцентричного бачення.

Останні дослідження вітчизняних науковців спираються на широку методологічну і філософську основу. Символічні структури етнокультурного процесу в Україні розглядаються в концептуальній площині теорії архетипів К.Г. Юнга (Н.Д. Ковальчук). Дослідження символічної семантики спрямовані на вивчення широкої сфери міжкультурної комунікації (О.А. Шехвоцова), гендерних відносин (Т.В. Хавлін), категоріально-понятійного апарату сучасних наук (М.М. Карпенко). Динаміка соціокультурних процесів пояснюється одночасністю існування минулого, теперішнього, майбутнього у міфологічному просторі і часі, який охоплює конкретно існуюче різноманіття речей, станів, структур, систем, суб'єктів, тобто те, що становить суще (П.М. Лісовський). Проблема співвідношення норм та символів в соціальному середовищі дозволяє розкрити ті перспективні напрямки теоретичного та методологічного осмислення проблеми в сучасній українській філософії та науці [4, 5, 9, 10].

Окремий напрямок сучасної теорії та методології соціальних наук представляє концепція символічних систем (В.Ф. Бурлачук). Вона представляє міф як систему колективного відчуття, яка визначає дійсність соціальних переживань, постаючи засобом розуміння конституювання та розуміння соціального світу. Трансляція і закріплення символів, охоплених міфом, здійснюється традицією.

Численні роботи стосуються проблеми міфу і політики. Політика тлумачиться перед усім як форма національного буття, система влади, елемент свідомості. Серед таких слід назвати роботи Л.Й. Зарубицької, Д.Ю. Арабаджиєва, О.В. Кривчікової, І.А. Хижняк. Утім серед політичних аспектів важливе місце обіймає історія, історичні постаті, події. І в них міф тлумачиться як антитеза правди, простір неосяжних мрій, сподівань, відображаючи площину тих дискусій, які ведуться навколо часу та простору історичного буття українського народу і України.

Таким чином, в соціальних дискурсах міф позначає складову національної та соціально-культурної ідентичності, в соціальній антропології виконує операційно-оціночну функцію, позначаючи відмінні від дійсності преференції, переваги, сподівання, прагнення, бажання, в історії розглядається як протилежність достовірному викладенню подій.

Імовірно, що таке сприйняття міфу є наслідком невизначеності, в якій опинилися спільноти, утворені з метою будівництва комунізму. Вірогідно, що більшості з тих, хто їх складають, зрозуміліше уявляти, що комунізм як історична подія не відбувся не в наслідок того, що комуністичне майбутнє втілює Велике заперечення цивілізації, а тим, що він втілює Велике бажання.

Перебуваючи у сутінках комуністичної руїни, посткомуністичні спільноти перебувають у пошуках достовірності. Цей стан не є дивом, зрозуміліше отримати перемогу / програти у «гарячій / холодній» війні, а не нести відповідальність за підтримку руйнівної влади. До того ж радянська влада спиралась на подвійну мораль й

технологічну відсталість. А тому й занепад радянського правлячого класу і радянської держави не змінив «радянський народ». Тож і народжується неорадянська утопія, а саме: переконання у тім, що можна замінити «хибу» радянської символіки на «історично правдиві» образи минулого, або ж підтримувати радянський символічний простір риторичними оповіданнями про щирість народу, керованого партійною номенклатурою із нечистим сумлінням.

Міф становить надзвичайну і неординарну частину цивілізацій, оскільки народи можуть йти з історії і мови можуть перетворитись на невігластво, їх Богам не вклоняться, але їх міфи будуть йти своїм шляхом до серця і почуттів. Тому має бути сприйняття надзвичайності міфу для цивілізацій.

Від своїх первнів в давньогрецькій культурі міф становить основу символічного обміну, а точніше символічний обмін втілюється в міфах. У вивченні символічного простору сучасної культури значущість мають методології дослідження дискурсивних практик. Важними кроками у даному напрямку є роботи М. Фуко, Ю. Кристівої тощо. Вони становлять відправну точку численних літературознавчих, історіографічних, соціологічних, лінгвістичних студіювань та філософських рефлексій. Вітчизняні дослідники відзначають особливе значення національної символіки для формування системи національних цінностей (Ковальчук).

Упродовж століть міф творився мовними засобами. Перспектива нового бачення зумовлюється перетвореннями, які спочатку були очевидні в мистецтві, згодом в естетиці і, нарешті, ними позначені онтологічні зрушення в інформатизованому віртуальному просторі. Змінності, про які йдеться наступні: відмова від об'єктного бачення (наприклад, кольорові форми авангардного живопису, сюрреалістичні композиції); інсталяція образів (наприклад, модерна та постмодерна архітектура інсталюють в соціальному середовищі геометрично довершені і технологічно облаштовані споруди, які не є будинками).

Хоч би позначена перспектива зрушень і не вичерпною, утім вона надає можливість стверджувати, що мова втратила, при наймі в мистецтві, одноосібне право втілювати обрїі буття, творення світу. Імовірно, що бажання так само творять світ, у тому сенсі, що акт бажання є таким самим промовистим, як і говоріння. Парадоксальність ситуації у тому, що мова єдиний засіб вираження. Але це не мова сутностей, а мова нібито самих речей у їх первинності. Живі істоти є такими, що здатні відчувати оповідання, бо імовірно і те, що переживання передаються оповіданнями. Можливо людство перетворило оповідання на знання, або як стверджував Аристотель серед оповідань є паростки знань. Тому важливо вивчати міф із огляду на те звідки беруться знання і на те, яким чином переживання перетворюються на знання. Саме останнє положення і визначає *мету* даної розвідки.

Викладення основного матеріалу спирається на представлені в працях Аристотеля концепцію міфу («Політика», «Поетика», «Метафізика»), М. Фуко теорію класичної епістеми («Слова и вещи. Археология гуманитарных наук»), Ю. Кристівої ідею згнічення поліфонії («Полілог») [6, 8].

Міф відповідно до Аристотелевих тверджень, становить мистецтво оповіді. У переконаннях міф має силу звичаю. Він породжується тяжінням людини до дивовижного. Міфологи – це ті, хто використовують мистецтво міфу для того, щоби розповісти про те, що відбулося – історична міфологія, історія; те, що спричинилося – епічна міфологія, епос; те, що мало відбуватися, якщо б відбулося – сценічна міфологія, драматургія. Творчість міфологів охоплює площину співвідношень чоловічого/жіночого, рівності/відмінності, правди/вимислів, війни/праці, гри/роботи, екстазу/спокою. Те, що викладено через міф має більшу силу проти знання законів. Міфологічний зміст є додатком традиції заради того, щоби навіювати натовпу повагу до божественних законів всесвіту. Отже форма міфу, міфологічні придання

використовуються в вихованні, мистецтві, військовій справі, утім міф не додає знань, але тільки втіхи.

Однією із визначальних рис античного полісу було використання міфу в теології. Гесіод, Ферекид, творці орфічної поезії скористалися міфами задля визначення сутності речей, всесвіту, людини, людства. Викладення звичаєвих норм і традиційних культів дозволяло пояснити закономірності історичного, антропологічного, природного часу. Аристотель делікатно обходить теологічні питання (можливо зважаючи на досвід звинувачень на адресу Протагора, Анаксагора, Сократа). Він лише натякає на те, що міфологічні оповідання не розкривають суті теологічних уявлень і відображають потребу людей у зв'язку із божественним началом всесвіту. Це засвідчено приміром в утвердженні про «подібність» вигляду. Проте серйозні теологічні питання теогоній і космогоній, поетичні та філософські вчення, які використовують форму міфу, не вирішують. Як-то вчення Емпедокла – форма оповіді лише прикриває внутрішню суперечливість його положень.

Творення полісної культури доповнювало первинну міфологію вторинними міфами. Існуючий стан речей відповідав сконструйованій ідентичності члена полісної громади. Теза Ф. де Куланже: Антична громада була заснована на релігії, а її громадські установи (соціальні інституції) були організовані подібно до Церкви, але простягались ще далі. Оскільки прояви особистості заперечувались.

В наслідок відторгнення індивідуального начала самою соціальною організацією полісу сила громади була всеохопною. Всеохопність, всевладдя та безумовне панування суспільних інституцій над особистим життям. В спільноті організованій на таких засадах індивідуальна свобода була унеможливлена. Громадськість цілковито підпорядковувалась і належала полісу.

Людське тіло розглядалось як інструмент захисту полісу, військова служба в Афінах та Спарті була довічною, а в Римі 46 років. Майно розглядалось як складова суспільного надбання. Особистим життям громадянина також розпоряджався поліс. За законом переслідувались не тільки неодружені, а й ті, хто оженився запізно, держава могла впроваджувати трудову повинність, регулювало деталі повсякденного життя, включаючи зачіски, одяг, їжу. Планування народжуваності здійснювалось шляхом селекції, а також регламентацію всі сторони проявів почуттів. Людина фактично позбавлялась права на особисте життя, система освіти підпорядковувалась державним інтересам. Свобода совісті заборонялася. Таким чином, полісні цивілізації заперечували свободу особистого життя, освіти, совісті.

Проблема першості у філософії поєднувала питання мудрості і влади, мудрості і сили, мудрості й майстерності. Одним із показових прикладів є оповідання Діогена Лаертського про походження космологій. Його відмінність від класичних драматургій прометеївської і олімпійської міфологій одразу впадає в око. Автор розповідає історію в контексті питання походження занять філософією. Тому оповідання не роз'яснює, що було і що є, а залишається ілюстрацією авторської тези про еллінське походження занять філософією. Основні положення розповіді наступні [3, 55-57]: Письменники поширюють думку, що у справі філософії чужинцям, а не еллінам належить першість. Хибно надавати перевагу чужинцям у тому, в чому елліни виявилися успішними. Первні філософії елліни виклали у творах про походження богів, світу, шляхів небесних світил, земного життя, почали споруджувати геометричні фігури, впровадили слова філософ («φίλοσοφος») і філософія («φιλοσοφία»). Серед чужинців жодного натяку на слово філософія і чутно не було [3, I, 1-5].

В античних полісних цивілізаціях міфологічна визначеність послідовності, змінності, спрямованості – негнотного ритму подій, становила основу театру, поезії, історії. Антична міфологія втілювала переживання людиною всесвіту, почуттів, спогадів. Міфологія утверджувала в античному полісі культуру спільності, етнічної,

політичної, економічної. Нею охоплювалися міркування, уявлення, сприймання. З народжувався поетичний простір «royezis». Космічний феномен існування породжувався міццю творчої наснаги людини, мистецтвом-техне. Геродот з Галікарнасу охопив Муз, сакральні образи мистецтв, єдиним позначенням – Історія о дев'яти книжках. Він наслідував теологічним міркуванням, оскільки, за певними переказами Музи були народжені із прохань увіковічити велику перемогу в Титаномахії [1, с. 126-127].

Символічний акт поєднання Муз навколо літератури та письменства, який здійснив Геродот, відіграв важливу роль. Образи античної міфології зберігають в культурі людської спільноти свою значущість до тих пір, поки література та письменства відграють провідну роль в цивілізаційних процесах. Упродовж історичного часу, від Законів Драконта та кодифікації творчого спадку Гомера до творення мов програмування, писемні знаки репрезентували технологічні ритми цивілізаційних рушень.

Іудейо-християнська, а згодом і християнська Еклезиастична традиція не поривали із теологічною традицією античної міфології. Утім вони довершили її символічними засобами письма. Як позначає М. Фуко, гра символів уможливлювала пізнання. Середньовічні дебати і рицарські турніри становлять паралельні світи однієї цивілізації. Здобуття істини і здобуття перемоги. Міфологічні символи Античності перетворилися на алегорії та знаки. Вони розташувалися в системі позначень на мапах, іконах, згодом перебрали на себе все уявлення про земне творіння: «тіло», «природа», «науки», «мистецтва», «чесноти світської влади». Як зазначила Ю. Крістева, впроваджувана гра символів становила чоловічу працю.

Сучасні цивілізаційні форми засновані на символічному обміні, утворилися одночасно із розшаруванням літератури, диференціацією мов, упровадженням нових технік вираження і уточнення значень. Поступово утверджувалася множинний універсалізм стилів, типів, жанрів письма.

Навіть наприкінці І. Кант презентував «Критику чистого розуму», 1781р., в якості літературної праці. Проте вже на початку дев'ятнадцятого століття філософи починають висловлювати претензії на науковість, позначаючи цим відмінність філософії від літератури.

Можливо, що даною подією позначається завершення процесу диференціації науки і мистецтва, який розпочався за добу Пізнього Середньовіччя в епоху Ренесансного захоплення раціоналізмом, який прирівнювався до спадщини грецько-римської культури і протиставлявся «сутінкам середньовічного невігластва».

Таке бачення впроваджувало нову цивілізаційну міфологію, розриваючи зв'язок із традицією поетичних міфологій та міфологічного символізму Античності і Середньовіччя. Ренесанс відкрив літературу позбавлену мистецтва уявного, літературу, яка відображала або віддзеркалювала світ людських можливостей, винахідливості, пристосуванства, хитрощів, підприємницької кмітливості тощо.

Висновки можна представити в наступних тезах:

Міфологія є складовою соціальних дискурсів, але не міф сам як такий.

Диференціація соціальних зв'язків призводить супроводжується вторинною міфологією. Вторинні міфи інтегровані в процес становлення соціальних інституцій.

Первинна міфологія має чітко визначений онтологічний аспект, можна говорити, що міф укорінює людське в дійсності.

Вторинна міфологія утверджується в символічному просторі, що відповідає процесу ускладнення або диференціації соціальних відносин.

Подальші **перспективи вивчення** означеної проблематики дозволяють дослідити в теоретичному і практичному аспектах питання співвідношення онтологічних категорій і соціальних практик.

Список використаної літератури

1. Μαυροματάκη Μ. Ελληνική μυθολογία και λατρεία. – Εκδόσεις Χαϊτή, Αστρους Αθηνά, 1997. – σ.126-127
2. Бурлачук В.Ф. Символічні системи і конституювання соціального смислу: дис... д-ра соціол. наук: 22.00.01 [електронний ресурс] / В.Ф. Бурлачук. – Режим доступу: <http://www.i-soc.com.ua/institute/burlachuk.php>
3. Диоген Лаертский. О жизни, учениях и изречениях знаменитых философов / Лаертский Диоген; ред. и авт. вступ. ст. А.Ф. Лосев; пер. с древнегреч. М.Л. Гаспарова. – М.: Мысль, 1998. – 572 с. – (Филос. наследие; т. 99)
4. Карпенко М.М. Когнітивне, семантичне і символічне у змісті поняття: дис... канд. філос. наук: 09.00.02 / М.М. Ковальчук. - К., 1998. - 158 с. - Бібліогр.: С. 144-158.
5. Ковальчук Н.Д. Символічні структури етнокультурного процесу в Україні: дис... д-ра філос. наук: 09.00.04 / Н.Д. Ковальчук. – К., 2007. – 404 с. – Бібліогр.: С. 372-404.
6. Крістева Ю. Полілог / Ю. Крістева, пер. с фр. П. Таращука. – К.: Юніверс, 2004. – С.125-126.
7. Лісовський П.М. Міфологічний простір еволюції культури як перетворена форма символічного мислення [електронний ресурс] / П.М.. Лісовський – Режим доступу: <http://www.newacropolis.org.ua/ua/study/conference/?thesis=3684>
8. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук / М. Фуко, пер. с фр. В.П. Визгина, Н.С. Автономовой, вступ. ст. Н.С. Автономовой. - СПб.: А-сад, 1994. – С. 54.
9. Хавлін Т.В. Гендерні ролі як символічні системи соціокультурного розвитку суспільства: дис... канд. наук: 22.00.04 [електронний ресурс] / Т.В. Хавлін. – Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/351700.html>.
10. Шеховцова О.А. Формування символічної семантики кольоропозначень: культурологічний аспект: дисертація канд. філол. наук: 10.02.15 [електронний ресурс] / О.А. Шеховцова. – Режим доступу: <http://www.dlib.com.ua/formuvannja-symvolichnoyi-semantyky-koloropoznachen-kulturolohichnyi-aspekt.html>.

Стаття надійшла до редакції 09.09.2011

S. V. Yankovsky

MYTH AND COMMUNITY

In the social discourse a myth denotes an element of national and socio-cultural identity, social anthropology performs surgery and evaluation function, which is different from the reality of preference, benefits, hopes, aspirations, desires, history is seen as the opposite of authentic account of events.

Key words: *change symbolic, mythos, mythology poetics, symbolism mythological, mythology civilisatrice.*

УДК 1(091)+130.2+316.733

І. С. Яцик

ТРАНСФОРМАЦІЙНІСТЬ СИТУАТИВНОСТІ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ФІЛОСОФІВ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ (Н.АББАНЬЯНО, Г.МАРСЕЛЬ, К.ЯСПЕРС)

На матеріалі філософських трактатів Н.Аббаньяно, Г.Марселя та К.Ясперса розглянуто трансформацію філософсько-культурологічної категорії «ситуація» в сучасних дослідженнях класичної та неklasичної інтерпретаціях ситуативност .